

4. Марчук Г.И. Математическое моделирование и проблемы окружающей среды / Г.И. Марчук. – М. : Изд-во "Наука", 1982. – 320 с.

5. Пашенко Ю.С. Транспортно-дорожний комплекс України в процесах міжнародної інтеграції : монографія / Ю.С. Пашенко. – Ніжин : ТОВ Вид-во "Аспект-поліграф", 2008. – 192 с.

6. Перевезення вантажів за січень-грудень 2010 року : за даними Держкомстат. України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Пічкур Т.В. Природоохоронні аспекти реформування залізничного транспорту / Т.В. Пічкур, М.В. Фомина // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте : матер. Третьей Междунар. научно-практ. конф. ЭКУЖТ, 2008, 23-27 июня 2008 года, г. Судак. – К. : Изд-во ДЕТУТ, 2008. – С. 18-20.

Луцьк Н.Г., Руда М.В. Эколого-географический анализ железнодорожного транспорта Львовской области

Проведен анализ деятельности железной дороги Львовской области. Установлен уровень воздействия железной дороги на состояние окружающей среды и природные ландшафты. Определено корреляционное соотношение лесистости и уровня загрязнения вдоль железной дороги.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, состояние окружающей среды.

Lukyanchuk N.G., Ruda M.V. Ecological and geographical analysis of railway Lviv region

The analysis of the railway Lviv region. Established the level of impact of the railway on the environment and natural landscapes. Defined correlation ratio of forest cover and pollution along the railway.

Keywords: railway transport, the environment condition.

УДК 712.253

Аспір. М.М. Фітак;

здобувач В.М. Палій – НЛТУ України, м. Львів

ПАРКОВІ ЛАНДШАФТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕЗУРБАНІЗАЦІЇ

На прикладі парків міст Львова та Відня розкрито характер дезурбанізаційних процесів, які відбуваються у цих старовинних містах. Розглянуто питання щодо формування паркових ландшафтів, зокрема на межі відкритих і закритих просторів.

Ключові слова: генезис, дезурбанізація, узлісся.

Забудова міст Львова та Відня подібні за своїм генезисом. Історичні ядра забудови обох міст характеризуються високою щільністю і низьким рівнем забезпечення відкритими зеленими просторами. В обох містах невеликі клаптики зелені опоясують центральну частину. У Львові це перше "зелене кільце" (рис 1.), що формувалось впродовж XIX-XX ст. довкола "міста за муrom", до якого наближений перший український публічний парк ім. Івана Франка, створений у XVI ст. [1]. У Відні це Рінгштрассе, яку в народі називають Рінг. Починаючи з XVI ст. і до 1857 р., на місці Рінгштрассе були оборонні міські стіни, які згодом було знесено та озеленено (рис. 2).

У внутрішньому кільці Рінгу розташовані невеликі за розміром Народний сад (1820 р.) та Бурггартен, заснований 1812 р. імператором Францом Йосифом для своєї сім'ї на місці руїн залишених військами Наполеона 1809 р. Відкритий для відвідувачів з 1919 р. Із зовнішньої сторони до Рінгштрассе примикає Міський парк, розпланований в 1860 р. в англійському стилі. Розвиток міської розбудови Львова і Відня наочно показує, що місто

після знесення оборонних мурів потребувало більших площ відкритих просторів, які мали б стримувати його ущільнення і давали змогу мешканцям спілкуватися зі щоразу більш відтиснутою природою. Основну більшість паркових ландшафтів у Відні зосереджено вздовж р. Дунай, а також ближче до окраїн міста. Найбільшими парками є Шонбрунн, Пратер, Турецькі Шанці, Дунайпарк, Потцлейнсдорфер Шльоспарк та інші.

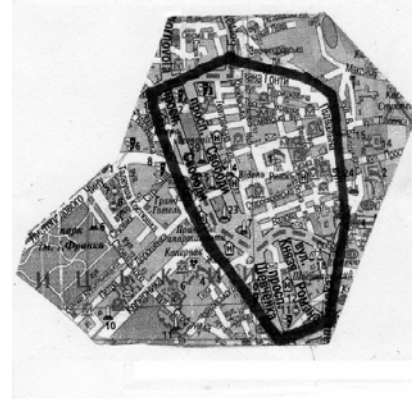

Рис. 1. Перше "зелене кільце" у Львові

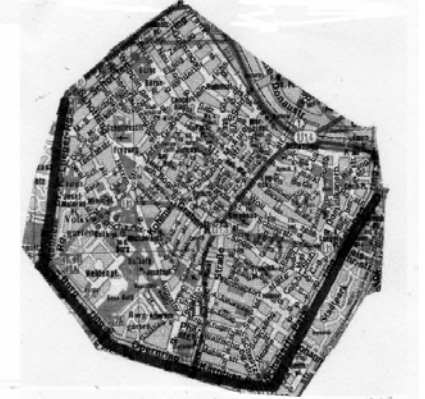

Рис. 2. Зона "Рінг" у Відні

У Львові створення більшості паркових насаджень (австро-угорський період) опереджувало забудову і створило добрий дезурбанізаційний фон. Здебільшого це паркові ландшафти другого зеленого кільця. Бар'єрну функцію на шляху промислової і житлової забудови з північного заходу наприкінці XIX – на початку XX ст. виконав парк "Високий Замок" [1]. Пом'якшує урбанізовані елементи добре організований простір Стрийського парку, створеного у 80-х роках XIX ст. досвідченим садівником А. Рьорінгом. Прикладом паркового ландшафту природного походження слугує парк "Залізна Вода" і лісопарк "Погулянка", закладені на місці колишніх букових лісів.

Спільним для старовинних парків Львова і Відня є формування відкритих просторів на основі композиційних принципів, які передбачають формування галявин, узлісь, алей, солітерів, квіткових клумб, водойм тощо. Цікавими є композиційні вирішення на межі відкритих та закритих просторів, тобто узлісь. У Міському парку узлісся масивів створює гарний фон для декоративної водойми. Подібними є вирішення узлісь у Стрийському парку довкола мальовничого ставка.

Проте існує і низка відмінностей. Наприклад, Народний сад і Бурггартен, мають багатоконпонентні та багатоступеневі узлісся (рис. 3), що сприяє стійкості їхніх екотонів до рекреаційного навантаження чи інших негативних процесів урбанізації. У парку ім. Івана Франка більшість узлісь є простими, відкритими, а більшість просторів закритими (рис. 4).

Різними між собою є величини відкритих просторів галявин. У парку Турецькі шанці, Дунайпарк, Потцлейнсдорфер Шльоспарк сформовані галявини великих розмірів (1-3 га) із могутніми солітерами, які є домінантами і часто відіграють роль композиційних центрів. Наприклад у Потцлейнсдор-

фер Шльоспарк, роль солітера виконує віковий екземпляр секвої велетенських розмірів із регулярною кроною, що надає дереву особливої суворості та величності. У Стрийському парку в ролі солітера виступає бук лісовий ф. пурпурнолиста, який могутньою розлогою кроною підкреслює пейзажність навколишніх масивів.

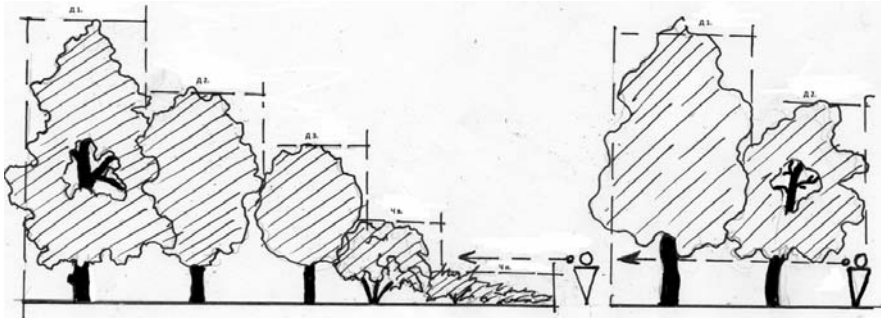

Рис. 3. Узлісся в Народному саду у Відні Рис. 4. Узлісся парку ім. Івана Франка у Львові

Д 1. – дерево першої величини; Д 2. – дерево другої величини; Д 3. – дерево третьої величини; Ч. в. – чагарник великий; Ч. м. – чагарник низький

Особливе значення у формуванні паркових ландшафтів відіграє декорування узлісь. Декоративні групи на фоні узлісь Личаківського та Стрийського парку, парку "Автобусобудівників" формувались переважно за принципом поєднання формового та кольористичного різноманіття [2]. Такі прийоми усувають монотонність, однорідність і прямолінійність узлісь. Криволінійні барельєфні і горельєфні узлісся [3] зустрічаємо у Стрийському парку (рис 5), а також у парках "Погулянка" і "Залізна Вода" (рис. 6). Проте більшість зовнішніх узлісь міських парків Львова, особливо по їх периметру, залишаються прямолінійними.

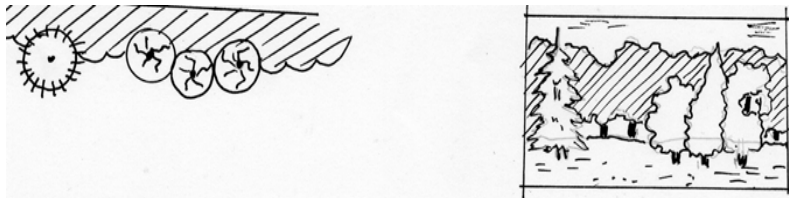

Рис. 5. Барельєфне узлісся Стрийського парку

Рис. 6. Горельєфне узлісся парку "Автобусобудівників"

Залежно від співвідношень ширини галявин (Н) і висоти насаджень узлісь (Д), відкриті простори глядач сприймає по-різному [3]. У парку "Залізна вода" внутрішня галявина має співвідношення Н: Д = 1:2. Такий простір є замкненим по вертикалі, глядач, не піднімаючи голови, бачить лише дерево включно з верхівкою і не бачить небозводу. У Личаківському парку відкритий простір дитячого майданчика співвідносить Н: Д як 1:1. Простір сприймається дуже тісним і замкненим, глядач бачить тільки половину крони насаджень.

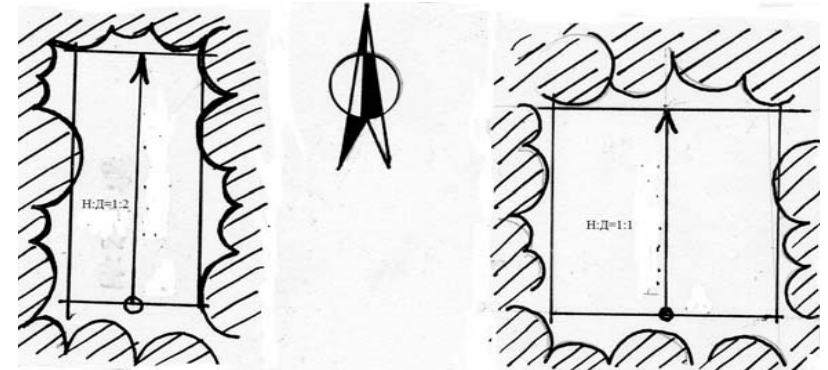

Рис. 7. Галявина парку "Залізна вода" Рис. 8. Галявина Личаківського парку

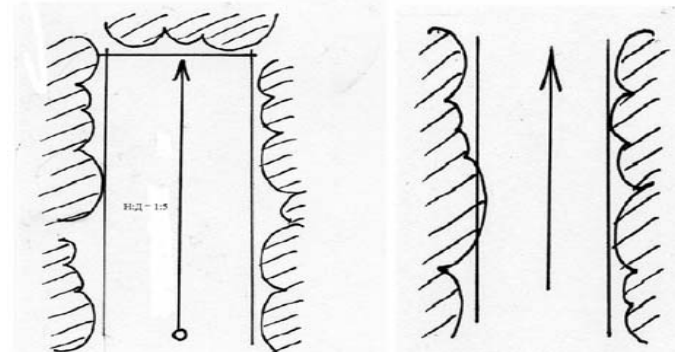

Рис. 9. Галявина Стрийського парку Рис. 10. Галявина Сквилівського парку

Галявина у партерній частині Стрийського парку є замкнутою з трьох боків. За умов відношення Н: Д = 1:5, у поле зору потрапляє небо, простір звільняється від замкненості (рис. 9). Проте таке співвідношення є граничним, за якого галявина зберігається як цілісний простір. Співвідношення Н: Д = 1:6 звільняє глядача від замкненості. Такі галявини сформовані у віденських парках: Пратері, Дунайпарку, Потцлейнсдорфер Шльоспарку. Галявина у долині Сквилівського парку обмежена об'ємними елементами із двох боків. Перед глядачем відкривається глибока перспектива (рис 10). Двостороннє обмеження мають "кутові" галявини. Із південно-західної сторони Сквилівського парку галявина обмежена стіною зелених насаджень тільки з одного боку (рис. 11).

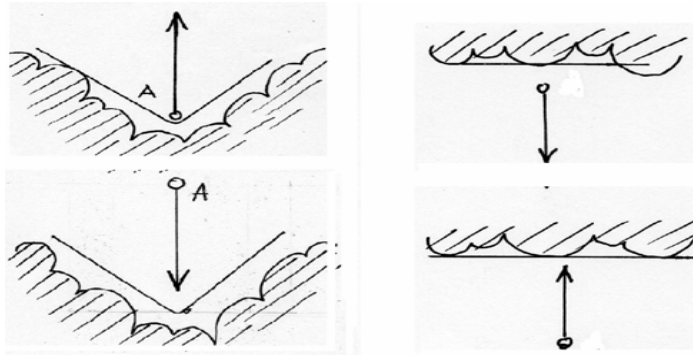

Рис. 11. Галявини Скви́лівського парку

Практично у кожному зі згаданих парків Відня присутні водні елементи: фонтани, ставки, декоративні басейни. У Львові водні простори є у Стрийському парку, а також у парках "Піскові озера", "Погулянка", "Левандівський", "Автобусобудівників" тощо.

Висновки:

1. Площі паркових ландшафтів міст Львова та Відня збільшуються від центру до периферії і створюють перепону на шляху стрімкому процесу урбанізації.
2. Основну бар'єрну функцію у паркових насадженнях виконує узлісся.
3. Формування відкритих просторів галявин залежно від місця розташування, експозиції, функціонального призначення потребує врахування співвідношення їхньої ширини до висоти насаджень.

Література

1. Кучерявий В.П. Сади і парки Львова / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 360 с.
2. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць : підручник / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2005. – 456 с.
3. Боговая И.О. Ландшафтное искусство : учебник [для студ. ВУЗов] / И.О. Боговая, Л.М. Фурсова. – М. : Изд-во "Наука", 1988. – 223 с.

Фитак М.М., Палий В.М. Парковые ландшафты как элемент дезурбанизации

На примере парков городов Львова и Вены раскрыт характер дезурбанизационных процессов, происходящих в этих старинных городах. Рассмотрен вопрос формирования парковых ландшафтов, в частности на границе открытых и закрытых пространств.

Ключевые слова: генезис, дезурбанизация, опушки.

Fitak M.M., Paliy V.M. Park landscapes as a disurbanization component

The characteristics of disurbanizing processes is shown in the article by the example of parks in Lviv and Vienna. The article is dedicated to the formation of park landscapes, in particular on the boundary between open and closed spaces.

Keywords: genesis, disurbanization, edge of a park.

УДК 630*[22+6]

Доц. М.В. Чернявський, канд. с.-г. наук;

доц. О.І. Каспрук, канд. с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів

СТАН ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ЗАХІДНОМУ ПОЛІССІ

Переважаання низькопродуктивних умов місць зростання та нерівномірна вікова структура лісових насаджень Західного Полісся неспроможна забезпечити сталість, безперервність та рівномірність лісокористування. Необхідне розроблення нових стратегій ведення лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва.

Ключові слова: Західне Полісся, лісові ресурси, стан лісів.

Вступ. Упродовж останніх століть на всій території Західного Полісся посилюється втручання людини в природні структури, що веде до порушення функціонування і підтримання відносної стабільності екосистем. У минулому за рахунок збільшення площі сільськогосподарських земель та здійснення не завжди доцільних гідротехнічних меліорацій зменшилася площа лісів, погіршили їх стан і природне поновлення, а внаслідок лісгосподарської діяльності знизилась їх стійкість та продуктивність [3]. Територія Західного Полісся характеризується значним впливом чинників антропогенезу на компоненти середовища.

У регіоні ведеться інтенсивне лісове господарство традиційного типу, яке базується на суцільно-лісосічній системі рубок і штучному лісовідновленні. Економічні переваги цієї лісгосподарської системи значні, однак збільшення частки штучних насаджень основних лісоутворювальних порід веде до порушення механізму природної саморегуляції лісових біогеоценозів, збіднення їх біорізноманіття, зниження стійкості деревостанів до негативних чинників зовнішнього середовища [7].

Протягом другої половини ХХ ст. лісистість території Західного Полісся зросла (Волинська обл. – з 17,2 в 1946 р. до 31,2 % в 2002 р., Рівненська обл. – відповідно з 25,0 до 36,5 %), але не є оптимальною [2], тобто такою, за якої створюються можливості для найбільш повного задоволення господарських потреб у деревині, ресурсах недеревинного походження та забезпечення соціальних і екологічних функцій лісу. Зменшується захисна роль лісу під час формування несприятливих природних і техногенних явищ і процесів. Однією з особливостей лісового фонду в регіоні є значна частина площ борів і суборів, ґрунти яких збіднені, а лісова рослинність уразлива до несприятливих чинників довкілля та зростаючих антропогенних навантажень [8].

Лісова господарська політика, яка склалася протягом останніх століть, була зорієнтована переважно на використання сировинних ресурсів лісу – деревинних і недеревинних. Це призвело до негативних екологічних та економічних наслідків, деградації цих ресурсів і підвищення цін на них. З огляду на це, актуальним видається з'ясування основних тенденцій ведення лісового господарства з позицій раціонального лісокористування та лісовідновлення.

Програмою робіт було передбачено здійснення аналізу структури лісового фонду лісгосподарських підприємств та стану лісових ресурсів з метою оцінювання рівня ведення лісового господарства.